

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Dr. Száhlender Lajos (1877—1946) gyógyszerész-vegyész élete és munkássága

DR. TÁPLÁNYI ENDRE¹

A szerző 100 éves születési jubileuma alkalmával és halálának 30 éves távlatából emlékezik meg dr. Száhlender Lajosról, a székesfővárosi felsőkereskedelmi iskola igazgatójáról, a drogista szakiskola és a gyógyszerészi gyakornoki iskola tanáráról, a klasszikus analitikai kémia egyik régi kiemelkedő alakjáról. Ismerteti és méltatja oktató, nevelő, iskola szervező, tudományos kutatói, valamint ismeretterjesztői tevékenységét

*

1. ábra. Dr. Száhlender Lajos (1877—1946) gyógyszerész, magántanár, felsőkereskedelmi főigazgató arcképe

A magyar gyógyszerészek kémikusgárdájának egyik kiemelkedő alakja, *Than Károly* és *Winkler Lajos* professzor tanítványa és későbbi munkatársa 100 évvel ezelőtt: 1877. április 27-én született Budapesten [1]. Édesapja *Száhlender Károly* MÁV főfelügyelő volt, vezérigazgatója volt a Belényes és Vaskohi (ma Románia: Vaskaü) vasútársaságnak. Ő építette ki a vasútvonalat is. *Száhlender Lajos* alap- és középiskolai tanulmányait Pesten, Nagyváradon, Kolozsvárott végezte, gyógyszerészyakornoki éveit pedig Kolozsvárott töltötte, és a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen 1897-ben gyógyszerészi oklevelet (magister pharmaciae) szerzett [2]. Az oklevél megszerzése után mint ösztöndíjas vegyész-növendék

került Budapestre, *Than Károly* professzor intézetébe, ahol 1900-ban, „A mercurijodid jodometriai vizsgálata” címmel védte meg doktori disszertációját [3]. Az intézetben gyakornok [4], (1899—1901), majd tanársegéd lett, s közben a felsőkereskedelmi iskolai tanári oklevelet is megszerezte, és ennek birtokában 1900-ban a Vas utcai Felsőkereskedelmi iskola vegytan-áruismeret tanárává nevezték ki [1].

Kiváló szakképesítésére, nagy aktivitására, széles körű gyakorlati érdeklődésére felettesei is felfigyeltek, ezért 1908-ban külföldi tanulmányútra küldték [5]. Tanulmányútja során bejárta fél Európát, sőt még Egyiptomban is megfordult. Franciaországban tartózkodott legtöbb ideig, ahol megtekintette Aubevilliers-ben a Michaud-féle szappangyárat, Courbevoie-ban *Bagot* és *Tils* illatszergyárat [5]. Külföldi tanulmányútjai alkalmával kapott kedvet a kozmetikai cikkekhez, pipereszappanokhoz és egyéb drogista cikkekhez. A külföldi tapasztalatokat itthon értékesítette; szakmai fejlesztője lett a hazai drogistaiparnak és szakoktatásnak. 1909-ben „Droguista Szakiskolát” szervezett a Vas utcában (VIII. kerület), a felsőkereskedelmi iskola épületében, ahol korábban tanított és később az iskolának igazgatójává nevezték ki [2].

1915-ben a Földművelésügyi Minisztérium és a székesfőváros anyagi támogatásával és kezdeményezésével — a háború okozta gyógyszerhiány pótlására — gyógynövénykísérleti intézet létesítésére kapott engedélyt [5]. A fővárostól telket is kapott, ill. először a Droguista Szakiskola kísérleti telepét adta át a létesülendő Gyógynövénykísérleti Állomás kutatórészlegének [6]. Az intézet különösen a ricinus, kömény, koriander, szappangyökér, borsosmenta és mák termesztésével ért el szép eredményeket. Később az intézet vezetésére dr. *Augusztin Béla* (1877—1954) gyógyszerészt, egyetemi tanársegédet, későbbi c. műegyetemi tanárt nevezték ki, aki továbbfejlesztette a Gyógynövénykísérleti Állomást a *Heimann Ottó* utca 15. sz. alatt [7]. Az intézet neves gyógyszerész munkatársa volt *Kabay János* (1896—1936), aki mákgubóból és kicsépelt mákszalmából előállítható alkaloidakkal kísérletezett, és a morfin előállítását ott dolgozta ki; dr. *Rom Pál*, mint kísérleti fővegyész, az illóolajok kémiájával foglalkozott; dr. *Zboray Bertalan* az MGYT Gyógyszerésztörténeti Szakosztály tiszteletbeli elnöke, aki a drogok szennyezésével foglalatzkodott. *Augusztin* nyugalomba vonulása után dr. *Száhlender Lajos* fiát dr. *Száhlender Károlyt*, mint kísérlet-

¹ A szerző előadta a Sopronban rendezett III. Magyar Gyógyszerésztörténeti Konferencián 1976. augusztus 15-én.

ügyi főadjunktust neveztek ki intézetvezetőnek [7]. Ma Gyógynövénykutató Intézet néven működik Budakalászon, a József Attila utca 10. sz. alatt.

1923-ban főiskolai szintű, továbbképző jellegű tanintézetet szervezett, az ún. „Drogista Akadémiát”. Itt többnyire egyetemi tanárok voltak az előadók: dr. Augusztin Béla, dr. Farkas Géza, dr. Jakabházy Zsigmond, dr. Tangl Károly, dr. Pekár Mihály, dr. Winkler Lajos stb. Ennek az „Akadémiának” is igazgatója volt dr. Száhlender Lajos, és ő is tartott több továbbképző jellegű előadást Az Akadémia 2 éves volt [2]. 1926-ban áruismeret tárgykörből magántanáriárá habilitálták a József Nádor Műegyetemhez tartozó Közgazdaságtudományi Egyetemen. (Ma Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem) [2]. 1927-ben pedig a felsőkereskedelmi iskola főigazgatójává, 1942-ben tankerületi főigazgatóvá nevezték ki [1]. Tevékenységeiben gazdag életét 1946. március 16-án fejezte be. A Kerepesi temetőben helyezték örök nyugalomra [2]. Szakmánk neves kiválóságáról dr. Erdély-Grúz Tibor (1902—1976) okl. vegyész és gyógyszerész, egyetemi tanár, akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke méltatta és emlékezett meg róla a Magyar Kémikusok Lapjában [5].

Tudományos tevékenysége. Széles körű, nagy gyakorlati szakismerettel rendelkező, sokoldalú tudós volt. Tudományos tevékenysége a klasszikus gyógyszerészetben kívül pl. a „Hunyadi János” ásványvíz és keserűsítő előállítására, zsírok, olajok, illatszerek vizsgálatára is kiterjedt. Önálló vizsgálati módszert dolgozott ki a zsírok avasságának kvantitatív meghatározására, s ezzel az eljárással tökéletesítette a korábbi „Lea-féle” jodometrikus eljárását. Eljárását nemzetközileg is elfogadják: „Lea—Száhlender”—peroxidszám-meghatározásként vonult be a nemzetközi élelmiszer-kémiai szakirodalomba [8,9].

Mint már említettem, első tudományos dolgozatát: „A mercuri-jodid jodometriai vizsgálata” címen írta; ez 1900-ban jelent meg, és ezzel védte meg doktori disszertációját a következő évben: A kötött jód kvantitatív meghatározása címen a „Gyógyszerész” című szaklapban megjelent cikkével hívta fel magára a tudományos körök figyelmét. Ettől kezdve egyre inkább a jodometriás vizsgálatok kerültek érdeklődésének homlokterébe, s mint később látni fogjuk, ezzel megalapozta szerencséjét és hírnevét is. Érdekeltek az éterféleségek: az aether depuratus, aether pro narcosi stb. oxidációs folyamatai is. Az ezzel kapcsolatos vizsgálatairól 1932-ben Rómában a XIV. Nemzetközi Fiziológiai Kongresszuson számolt be, 1932. október 14-én pedig a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság előadógyűlésén: Az aethyl-aether autooxidatio okozta szennyezettségének kvantitatív meghatározása címen ismertette. Előadása 1932-ben nyomtatásban is napvilágot látott a Magyar Gyógyszerésztudományi Értesítőben [10].

Legjelentősebbek azonban a zsírok, olajok avasságának mértékével kapcsolatos kvantitatív vizsgálatai, melyekről 1931-ben a Párizsban rendezett IV. Nemzetközi Gyógynövénykongresszuson,

a párizsi Gyógyszerészeti Főiskolán számolt be. Eljárásait 1930-ban a Magyar Olajipar RT. laboratóriumában dolgozta ki [5]. Munkásságával nagy elismerést aratott a tudományos szakkörökben. „Módszerek a zsírok és olajok avasságának meghatározására” (Dosage de la rancidité des graines oleagineuses) címmel tartotta meg 1931. július 17-én Párizsban előadását. Módszere helyességét több kísérlettel támasztotta alá [8]. Kutatásáról 1932-ben a Magyar Gyógyszerészeti Tudományi Társaság Értesítőjének 1932. évf. 1. számában is beszámolt [10].

A zsírok, olajok, illatszerek, illóolajok szappanipari kutatásai mellett jelentősek még a „Hunyadi János” ásványvízzel való kísérletei. Eljárást dolgozott ki a természetes „Hunyadi János” keserűsítőnek a bepárlás útján történő előállítására.

Tanulmánya a Hidrológiai Közlöny 1940. évf. 20. számában jelent meg: „A budai keserűvizek története és gazdasági jelentősége” címmel. 1935-ben a Saxlehner-cég felkérte, hogy a „Hunyadi János” gyógyvizet oly módon párolja le, hogy sótartalmuk változás nélkül újra oldatba vihető legyen [5]. Ezt a problémát is sikeresen megoldotta. Sikertült olyan sókoncentrátumot (nátrium-, magnéziumszulfát, magnéziumklorid stb.) előállítani, melyet újból feloldva az eredetivel azonos hatású, de még jobb ízű gyógyvizet nyert. Ezzel a „Hunyadi János” keserűsítővel jelentős exportot sikerült biztosítani a hazai gyógyárkereskedelemtnek [5].

Tudományos értekezései a Drogista Szemlében, Drogista Közlönyben, Kereskedelmi Szakoktatásban, Gyógyszerészetben, Hidrológiai Közlönyben, Kémikusok Lapjában, Magyar Gyógyszerésztudományi Értesítőben, a Természettudományi Társulat, „A Kémia és Vívmányai” című könyvsorozatokban jelentek meg. Szerkesztője volt a drogista szakkönyveknek. Könyvet írt az olajokról: „Természetes, izolált és szintetikus illatos olajok” címmel [11]. Főszerkesztője volt a Kémikusok Lapjának (1940—1944). Kb. 60—70 tudományos cikke jelent meg különböző szaklapokban [5, 12].

Gyógyszerészyakornoki iskolai tanári működése. 1910-ben kapcsolódott be a gyógyszerészyakornoki iskola oktató-nevelő munkájába; ez az iskola akkor az Aggteleki utca 8. sz. alatt (ma VIII. Kiss József utca 8. sz.) volt [13]. Előadta a gyógyszerészyakornok részére a kereskedelmi és közgazdasági ismereteket. Megismertette hallgatóival a gyógyszerésztárvézetéssel kapcsolatos adminisztrációs, könyvelési alapfogalmakat, leltározást, mérlegkészítést stb. Elvégeztette a yakornokokkal azokat a fontosabb számolási műveleteket is, amelyek a kémiai preparatív műveletekben előfordulnak: sztöchiometriai számításokat, oldatok hígításával kapcsolatos különféle számításokat. A száraz anyagot érdekesen, világosan, jól érthetően adta elő [7]. Előadásával valóságosan lebilincselte a hallgatókat. Sokat adott a külső, jó megjelenésre, az öltözkéire, mely mindig választékos volt. Ünnepek tekintette, ha előadhatott. 1911-ben a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület felkérésére a gyógyszerészyakornokok részére megírta a „Gyógyszerészi kereskedelmi ismeretek” című

könyvét, mely a hazai, a gyógyszerügyi szervezési tárgyú könyvek előfutárának is tekinthető

Munkakörét később *dr. Putnoki István* (1904—1971) egyetemi tanársegéd, a Drogista Szakiskola későbbi tanára vette át [14]. Foglalkozott a gyógyszerészképzés megreformálásával is. Erről 1911-ben Brüsszelben előadást tartott [15].

Tudományos, ismeretterjesztő egyesületi tevékenysége. Ilyen irányú ténykedését a Kis Akadémiában, a Természettudományi Társulatban, a Kémikusok Egyesületében és a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaságban fejtette ki. Az Eötvös Loránd által 1899-ben alapított Kis Akadémiának legregibb gyógyszerésztagja volt. További gyógyszerésztagok: *Bartha István, dr. Deér Endre, Ernsey József, dr. Erdey-Grúz Tibor, Göllner Kornél, dr. Hlovay Lajos, Janitsáry Iván, Karlovszky Geyza, dr. Matolcsy Miklós, dr. Mozsonyi Sándor, dr. Muraközi Károly, dr. Szkalla László, dr. Than Károly, dr. Végh Antal, dr. Winkler Lajos, dr. Weszelszky Gyula* [16].

Száhlender 1905—1924-ig a Kis Akadémia rendes, 1924-től pedig vezetőségi tagja volt. Első előadását 1905. március 27-én tartotta a kerámiai anyagokról, amikor is a fajansz- és porcelángyártásról tartott igen érdekes, szemléletes előadást. Ezt követte 1911-ben a szappan-illatszeriparról tartott előadása. 1915—1916-ban a háborús események miatt szüneteltek az előadások, de azután egyre sűrűbben tartott előadásokat. 1917-ben, mint a „Drogista Szakiskola” igazgatója elég gyakran szerepelt drogista cikkek: illatszerek, szappanok, illóolajok stb. ismertetésével [16].

1939. december 16-án a Kis Akadémia megalakulásának 40 éves évfordulója alkalmából, mint elnök serlegbeszédet mondott. Aktívan részt vett a Kis Akadémia egyéb kulturális rendezvényein is: természetkedvelő tagjai részére pl. botanikai kirándulást szervezett. Ezen a kiránduláson részt vett *Ernsey József* (1869—1945) gyógyszerésztörténész, a Nemzeti Múzeum Éremtárának igazgatója, később az Országos Természettudományi Múzeum főigazgatója is, aki a botanikának is nagy művelője volt. Együtt szervezték a kirándulásokat. Elvitték a társaságot a Római fürdőre, ahol a vízi növényekben (*Vallisneria spiralis*, tündérrózsák, vízililiomok, békalencse stb.) gyönyörködtek a kirándulás résztvevői. További kirándulásokról is tudunk: elvitték pl. a természetkedvelőket a Sas-hegyre, Sváb-hegyre, Farkasvölgyre, Hármashatár-hegyre stb., s azok ritka érdekes növényvilágát mutatták be [16]. Nemcsak szóval, hanem írással is szolgált a egyesületi életet. Részt vett a Kis Akadémia kiadványainak, évkönyvének szerkesztésében is. Nekrológot írt a Kis Akadémia neves gyógyszerész tagjairól, így pl. *Göllner Kornél* pályatársáról és *Winkler Lajos* professzorral [17, 18] stb.

A Kis Akadémián kívül lelkes egyesületi tevékenységet fejtett ki a Magyar Kémikusok Egyesületében is, mint ezt nekrológijója *dr. Erdey-Grúz Tibor* (1902—1976) a Magyar Tudomány Akadémia elnöke írja a Magyar Kémikusok Lapja 1946. évf. I. számában: „Tevékenyen részt vett az egyesületi életben; bölcsességével, emberismeretével,

valamint emberekkel való bánni tudásával nagy szolgálatot tett az Egyesületnek. *Dr. Száhlender Lajos* sokoldalú egyéniség volt, aki közelről ismerte az élet számos ágát és bőséges gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkezett [5].

A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaságban is buzgó tevékenységet fejtett ki. Előadásokat tartott és több cikkét közölte a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője. A kereskedelmi Iskolai Tanárok Nemzeti Szövetségének is tiszteletbeli elnöke volt [1].

Lelkes aktív tagja volt a Természettudományi Társulatnak is (ma TIT). Előadásokat tartott a Társulat népszerű természettudományi estélyein. Kb. 40 az ismeretterjesztő cikkeknek száma, melyeket a Társulat folyóiratában a Természettudományi Közönlönyben jelentetett meg. Cikkeinek témáit a gyógyszerészet, kozmetika, tudománytörténet tárgyköréből vette. Külön csoportot képeznek az I. világháború alatt írt háborús nyersanyag pótlásával kapcsolatos cikkei és haditechnikai értekezései: gázháborúról, hadieszközökről, lőporos, rakéta- tüzfegyverekről stb.

Dr. Száhlender Lajosról a felsorolt adatok alapján egyértelműen elmondhatjuk, hogy igen sokoldalú, nagy műveltségű, kiváló szaktudású ember volt. Nagy tudása párosult szerénységével, előzékeny modorával, humanista magatartásával s minden emberen való segíteni akarásával. Az emberek nagy közszeretétét, bizalmát, tiszteletét élvezte. *Száhlender* azokhoz a kevés szerencsés emberekhez tartozott, akik munkájukért megkapták már életükben az elismerést. Az oktatás területén végzett kiemelkedő munkássága révén tankerületi főigazgató címet nyert el. A zsírok, olajok avasodásával kapcsolatosan végzett kutatásával nemzetközileg is elismert lett. Születése közel 100 éves évfordulója alkalmával kell, hogy kegyelettel emlékezzünk meg róla, a magyar gyógyszerészek Pantheonjában róla is emléket állítsunk.

Végül kedves kötelességemnek tartom, hogy köszönetet mondjak *dr. Horváth Árpád* vegyész-ménök, tanár, tudománytörténeti szakírónak, tanítványának, aki felhívta figyelmemet *dr. Száhlender Lajos* tudományos munkásságára, és kezdeményezte életrajzi adatainak összeállítását. *Spergely Béla* gyógyszerész, gyógyszerészgyakornok előadó tanárnak, *dr. Száhlender Lajos* pályatársának, és végül *dr. Száhlender Lajosnénak* (sz. *Bradovka Livia Hajnalka*) okl. vegyész-tanárnőnek, akik sok, eddig ismeretlen irodalmi adattal segítettek *dr. Száhlender Lajos* életrajzának és a munkásságát méltató jelen tanulmánynak az összeállításában.

Dr. SZÁHLENDER LAJOS
szakirodalmi bibliográfiája

1. A mercurijodid jodometriai vizsgálata (doktori értekezés) Bp. 1900. Franklin Társulat. 1—19.
2. Ua. Természettudományi Közönlöny. XXXIII. 1901. 116—117. (A Chemiai Ásványtani Szakosztály 1901. nov. 27. ülésén tartott előadás ismertetése.)
3. Tanulmány a hydriargyrum jodatum flav. összetételéről. A Gyógyszerész III. 484—486—500—502. 1901.
4. A kötött jód kvantitatív meghatározása. A Gyógyszerész IV. 1. sz. 3—6. 1902.

- 5 Gyógyszerész-kereskedelmi ismeretek. I. rész Leltár mérleg. Gyógyszerészi Folyóirat VI. 20. sz. 289—296. 1911.
6. Ua II. rész Könyvviteli, számlarendszer. Uo 301—316. 1911.
7. Ua. Gyógyszerészi Folyóirat VII. 4. sz. 42—46. 1912.
8. Ua. Gyógyszerészi Folyóirat VII. 5. sz. 54—58. 1912.
9. Ua. Gyógyszerészi Folyóirat VII. 7. sz. 64—70. 1912.
10. Ua. Gyógyszerészi Folyóirat VII. 8. sz. 100—103. 1912.
11. A gyógyszerésképzés reformjáról Gyógyszerészi Folyóirat. VI. 4. sz. 41—45. 1911.
12. ópiumtermelés hazánkban. Természettudományi Közöny (TTK.) XLVII. 170—171. 1915.
13. A ruhatetvek irtása anisollal. Uo. 261—262.
14. A kenyér és a háború TTK. Uo. 323—329. 1915.
15. Az anarozs gyűjtése hazánkban. Uo. 397.
16. A fojtógáz mint harci eszköz. Uo. 449. 455.
17. A lövedékgázok és mérgező hatásuk. Uo. 510—514.
18. Védekezések a fojtógázok ellen. Uo. 733—735.
19. A cetvelő felhasználása. Uo. 739—740.
20. Az alumínium tulajdonságai és felhasználása békében és háborúban. Uo. 788—795.
21. Zsírttermelés élesztővel TTK XLVIII. 50—52. 1916.
22. Fehérje élesztő. Uo. 52.
23. Háborúban használható fojtó, mérges és könnyezést fakasztó gázokról. Uo. 120—121.
24. A gyógyszerészek háborús tevékenységei Franciaországban. Uo. 122.
25. Új gyógyszeralakok. Uo. 267—268.
26. Újabb törekvések az élelmiszerkészletünk növelésére. Uo. 320—327.
27. Ótfilléres váltópénz vasból. Uo. 343.
28. Néhány adat a hadieszközök múltjából. Uo. 462—468.
29. Napraforgó magvak felhasználása szappanfőzésre. Uo. 614.
30. A kenyér szikkadásának késleltetése vegyszerekkel. Uo. 663—664.
31. A vadgesztenye értékesítése. Uo. 677—678.
32. A szén gazdaságosabb értékesítése. Uo. 714—716.
33. A napraforgó magvak értékesítése. Uo. 749—750.
34. Szappanfőzés otthon. Uo. 825—827.
35. Hűszenvedő konzerválása pácolással. Uo. 827—828.
36. A repceolaj értékesítése. TTK. XLIX. 79—80. 1917.
37. A kenyér és a hadviselés. Uo. 141—144.
38. A toalette szappanról. Uo. 220—224.
39. A világ gabonatermelésének csökkenése. Uo. 445—446.
40. A háború okozta cukorínség és a cukor pótlása szacharinnal. Uo. 503—508.
41. Az ecet és a citrom pótlása. Uo. 640—642.
42. A hadicukor finomítása házilag. Uo. 770—771.
43. Az alumíniumoxid felhasználása gázok szárítására. TTK. PÓTFÜZET. 188.
44. Ágyúzás és az eső TTK. L. 55—57. 1918.
45. Kenyerkelesztés tisztított sörélesztővel. Uo. 60—61.
46. A gáztámadás titkairól TTK. LIII. 22—27. 1921.
47. Lehet-e napraforgó olajos magvaiból házilag szappant főzni? LV. TTK. 255—256. 1923.
48. A borszesz helyettesítése az illatszert és a kozmetikai iparban TTK. LV. Pótfüzet. 74. 1923.
49. Új módszer az illóolajok lepárlására. Uo. 74—75.
50. Módszer zsírok és olajok avasságának meghatározására. Avassági fok, avassági szám. Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője. 1932. 1. sz. 58—69.
51. Az aethylaether autooxidatív okozta szennyezett-ségének kvantitatív meghatározása. Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője. 1932. 6. sz. 425—439.
52. A kémia, technológia és áruismeret tanfűtástervezete. Kereskedelmi Szakoktatás. 1937. 120—132.
53. Apróságok Winkler Lajosról és szerepe a Kis Akadémiában. Kis Akadémia Könyvtára XXXVII. K. 1940. 27—36.
54. A szag és a szagcsillapító anyagok Kémia és Vívmanya című könyvsorozathban. II. K. 343—347. Természettudományi Társulat. 1940.
55. A budai keserűvízek története és gazdasági jelentősége. Hidrológiai Közöny XIX. 1940. 316—329.
56. Természetes, izolált és szintetikus illatos anyagok. Bp. 1942. Buzárovits Nyomda, Esztergom. 1—97.
57. Göllner Kornél és a Drogista Szakiskola. Drogista Szemle. 1943. V. 13. sz. 1—3.
58. Természetes izolált szintetikus illatos anyagok Kémikusok Lapja II. 12. sz. 16—22. 1941.
59. Ua. Uo. III. 1. sz. 5—10. 1942.
60. Ua. Uo. III. 3. sz. 35—36. 1942.
61. Név- és tartalomjegyzék a Kémikusok Lapja 1940—1941. évfolyamához. 1942.
62. Emlékezzünk régiekről Dr. Fábinyi Rudolf (1849—1920). Kémikusok Lapja 1943. IV. 8. sz. 125—126.
63. Dr. Erdély-Grúz Tibor. Vegyszerismeret I. (könyvismertetés) Kémikusok Lapja 1943. IV. 10. sz. 158.
64. Kemény Elemérné-Bródy Mária. Kozmetikai készítmények előállítás (könyvismertetés). Kémikusok Lapja. 1943. IV. 12. sz. 189—190.
65. Dr. Erdély-Grúz Tibor. Vegyszerismeret. II. (könyvismertetés). Kémikusok Lapja. 1944. V. 1. sz. 46.
66. Dr. Gorka Sándor elhalálozásáról való megemlékezés. Kémikusok Lapja. 1955. V. 6. sz. 89.
67. Horusitzky Henrik elhalálozásáról való megemlékezés Kémikusok Lapja. 1944. V. 10. sz. 145.

IRODALOM

1. Hornyánszky V.: A Magyar Társadalom Lexikonja II. 527. Pallas Nyomda (1930). — 2. Bradovka L. H.: (Szählender L.-né) szóbeli és írásbeli adatai. 1977. 1—4. — 3. Szählender L.: A mercurijodid jodometriai Vizsgálata (Doktori értekezés). Bp. 1900. Franklin Társulat 1—19. — 4. Szabadvári F. Than Károly Akadémiai Kiadó. 256 (1972). — 5. Erdély-Grúz T.: Magyar Kémikusok Lapja I. 1. sz. 23 (1946). — 6. Baradlai J., Bárony E.: Magyarországi gyógyszerészet története az ósidóktól napjainkig. Bp. 1930. II. 505, 556, 560, 628. — 7. Spergely B.: Gyógyszerésztört. Diárium. III. 2/10. 1974. 31—41. — 8. Marikovszky Z.: Élelmiszervizsgálati Közlemények. I. 19—24. 1955. — 9. Táplányi E.: Gyógyszerészet XXI, 9, 341—348. (1977). — 10. Szählender L.: Magyar Gyógyszerésztudomány Értesítője. LX. 425—439. 1932. uo. 58—69. — 11. Szählender L.: Természetes, izolált és szintetikus illatos anyagok Buzárovits Nyomda. Esztergom 1—97. Esztergom. — 12. Táplányi E.: Magyar Gyógyszerészeti Társaság Győr-Sopron megyei híradója 24—25. 1976. Sopron. — 13. Spergely B.: Szóbeli és írásbeli adatai. 1973. 1—2. — 14. Táplányi E.: Gyógyszerészet. XV, 9, 349—350. (1971). — 15. Szählender: Gyógyszerészi Folyóirat. VI, 41—45 (1911). — 16. Bartha J., Förster R.: A Kis Akadémia 42 esztendője az ezredik előadásig (1899—1941). Bp. Kis Akadémia Kiadása. 1941. 231, 529. — 17. Szählender L.: Apróságok Winkler Lajosról és szerepe a Kis Akadémiában. Kis Akadémia Könyvtár XXXVII. K. 27—36. 1940. — 18. Szählender L.: Drogista Szemle. V, 13, 1—32. (1943).

Д-р Э. Гаплани: Жизнь и деятельность фармацевта и химика д-ра Лайоша Сахлендера (1877—1946)

По случаю почти 100-летней годовщины со дня рождения и 30-летней давности смерти вспоминает автор д-ра Лайоша Сахлендера, директора высшей торговой школы столицы и школы дрогистов, преподавателя школы стажеров-фармацевтов, выдающегося деятеля классической аналитической химии. Оценивает его преподавательскую, воспитательную, научно-школьную организационную работу, общественную, научную, просветительную деятельность.

Dr. E. Táplányi: *Life and work of Dr. L. Szählender (1877—1946)*

On the centenary of L. Szählender's birth, from a distance of three decades, his life work as a teacher and director of the Metropolitan Highschool of Commerce, of the School of Druggist, lecturer of the School of Pharmacy Apprentices, as a classical worker of analytical chemistry, is recalled at the centenary of his birthday. His pedagogic, scientific and teaching, organisatory, social and scientific, sciencepopularizing activities are appreciated

Dr. E. Táplányi: *Leben und Wirken des Apothekers und Chemikers Dr. L. Szählender*

Anlass des Zentennariums der Geburt von S. Szählender, Apotheker und Chemiker, Lehrer und Direktor der hauptstädtischen Handelsoberschule und der Drogistenschule, Vorträger der Schule der Apotheker-Praktikanten, vorzüglicher Arbeiter auf dem Gebiet der klassischen chemischen Analyse, seine Laufbahn und Wirken wird besprochen. Seine pädagogische, erzieherische, wissenschaftliche, wissenschaft-popularisatorische Tätigkeiten werden gewürdigt.

(Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központjának 822. gyógyszertára
Budapest 1081. Szántó Kovács János utca 4.)

Érkezett: 1976. szeptember 16.

ÚJ SZARVASMARHA-BETEGSÉG AUSZTRIÁBAN

Ibf.: Öst. Ap.-Ztg. 31 (19), 389 (1977)

Ausztriában egy új szarvasmarha-betegség tűnt fel a „legelői láz”. Kórokozóját, melyet eddig csak külföldön, főként Finnországban ismertek, osztrák szarvasmarhák vérében is kimutatták a bécsi állatorvosi egyetemen. Még nem tudni, milyen mértékben terjedt el az országban ez a betegség. A kórokozók ún. rickettsiák, melyeket beteg állatokról kullancsok visznek át egészségesekre. Ezek a baktériumok és vírusok között helyet foglaló élőlények. Az említett kórkép magas, 41 fokig terjedő lázzal jár és erősen csökkenti a tehének tejhozamát. Kóros elvetéléseket is okozhat.

A felfedezés az egyetem parazitológiai intézet vezetőjének Dr. Rudolf Supperernek és munkatársának, Dr. Husszein El-Hinaidnak nevéhez fűződik (52).

R. B.

LÁBTÖRÖTT LOVAKNAK GIPSZKÖTÉS HELYETT EPOXIDGYANTA

I. C.: Öst. Ap.-Ztg. 31 (19) 389 (1977)

Nagy állatok csonttöréseinek kezelésére újszerű kötést áll most az állatorvosok rendelkezésére. Az „Araldit”-nak nevezett kötést üvegszövet és epoxidgyanta kombinációjából áll. Az ötlet egy találékony állatorvosnak köszönhető, akinek a lóklinikán lábtörött lovat kellett kezelnie. Vastag vattakötések vagy gipszpólyák olyan jellemzők és súlyosak voltak, hogy inkább növelték a törés veszélyét. Ezzel szemben a gondosan alkalmazott epoxidgyanta-üvegszövet bandázs könnyű és ellenálló volt, amit az állat kitűnően tűrt és nyolc héten át változatlanul viselt. Időközben egy vállalkozó már forgalomba hozott olyan komplett csomagolást, amely az ilyen kötésekhez szükséges valamennyi tartozékot magában foglalja, és amellyel az állatorvos akár a baleset színterén képes azonnal sikeresen közbelépni (53).

R. B.

KÁBITÓSZERNÖVÉNYEKET ELPUSZTÍTÓ ROVAROK

B. S.: Öst. Ap.—Ztg. 31 (19) (1977)

A növényi kártevőket tanulmányozó tudósok a bogarak és molyok között három olyan fajtát fedeztek fel, amelyek képesek a mák és az indiai kender kultúráinak elpusztítására. Az Egészségügyi Világszervezet megbízásából ezeket a rovarokat nagyban tenyésztik és ez idő szerint már elegendő mennyiséggel rendelkeznek a genfi központban ahhoz, hogy bogarak és molyok petéit, ill. bábjaikat rendelkezésükre bocsássák azoknak az államoknak, amelyek komolyan veszik a kábítószerek elleni küzdelmet. Az illegális mák- vagy kenderültetvények felett repülőgépről leszárt petékből, illetőleg bábokból

kikelő álcák megtámadják a növény gyökereit, fiatal hajtásait és virágait és olyan pusztítást végeznek azokon, hogy a várt szüret végképp elmarad (54).

R. B.

CIVILIZÁCIÓS BETEGSÉGEK AZ NSZK-BAN

APM: Öst. Ap.-Ztg. 31 (19), 390 (1977)

Egy most közzétett kiadvány adatai szerint az ún. civilizációs betegségek egyik fő előidézője az életmód megváltozásában keresendő. Az ezzel járó kockázati tényezők, pl. a túltáplálkozás, a különböző élvezeti szerekkel való visszaélés, valamint a túl kevés testmozgás. Mivel az államnak az élvezeti cikkekből tekintélyes jövedelme van, a jó szándékú embereknek csekély a fogantatja. Helytelen táplálkozás és életmód folytán az NSZK asszonyai 70%-án és a férfiak 44%-án több mint 10%-nyi többletsúly keletkezett. Évente mintegy 120 000 ember halálát okozza szívinfarktus (1948-ban mindössze 2300 volt ez a szám). Az alkoholizmus folytán kezelésre szorulóknak száma 1,5 millió, szemben az 1969. évi 600 000-rel. Évenként mintegy 140 000 embernek kell idő előtt meghalnia ezért, mert dohányzik. Ugyanezen okból 100 000 állampolgár válik idő előtt rokkanttá. A férfiak átlagos életkora nemcsak hogy nem növekedik tovább, hanem mintegy másfél évvel vissza is esett. Az elkerülhető betegápolási költségeken felül megszaporodott rokkantsági és egyéb járadékok évi összege csaknem 30 milliárd márka (56).

R. B.

A GYERMEKBALESETEK HÉT FŐ OKA

smog: Öst. Ap.-Ztg. 31 (19), 390 (1977).

Más országokkal összehasonlítva a gyermekbalesetek száma az NSZK-ban a legnagyobb: kétszer annyi mint pl. Franciaországban. A balesetek legtöbbje nem az utcai forgalomban, hanem otthon a házban, a kertben vagy a játszótéren fordul elő. Abból a célból, hogy a szülőket és nagyszülőket a kicsinyekre leselkedő veszélyekre figyelmeztesse, egy biztosító társaság összeállította a leggyakoribb halálos balesetek okozóit:

- kötött hálós gyermekágy vagy járóka;
- plasztikzacskó;
- nyitott gyógyszereszerény vagy őrizetlenül hagyott gyógyszer;
- nem biztosított villamos konnektorok (dugaszolóaljzatok);
- tisztítószerek a konyhában vagy W.C.-ben;
- forró folyadékok;
- gombok vagy más apró tárgyak lenyelésének veszélye (57)

R. B.